

Lillen rajza

A HÁBORU MINT AZ ERKÖLCSI ÉLET PRÓBÁJA

IRTA: DR. EISLER MÁTYÁS

Kolozsvár, 1915. október.

Őszi szél fújja az arcot, hervadtan hull fájáról a levél, a napsugár elbágyadt, a márdádal elhallgatott s nemsokára fehér hólepel fog mint szemfedél ráborulni a kihült földre. Az elmulás képe szomoru levertség hangulatát idézheti föl lelkünkben, de komoly gonddal nem aggaszt bennünket, mert tudjuk, hogy ismét eljő közénk az ifju tavasz s akkor a régi ragyogással süt majd le az égboltról a nap, ismét üde és zamatos lesz a mezőföld bársonya, ismét balzsamosan lágy a levegő ölése. Minden a természetben megújul és megifjul, a vén földanya hervadt kebele mindig újra telivé duzzad az ifju napsugár tüzes szerelmétől és aszottnak vélt méhéből ismét millió csirázó élet fog világra vajudni. Oh, kegyetlen természet, amely épen az embert alkottad, úgy, hogy csak egyszer lehet fiatal és életszülő erővel, hogy a vénülő szívnek egy uj tavasz is már csak virágot hozhat, de gyümölcsöt többé nem! Oh kegyetlenebb ember, aki saját gyönyörű ifjuságodat százezerszámra vonszolod és hajszolod a csataterék vágóhidjára, ahol elvérzik, mielőtt vigaszul és kárpótlásul maga helyett uj élet csiráit vetette volna el a földön! . . .

— Nincsen nagyobb ellensége az embernek, mint — az ember. Ezt az igazságot megbor-

zasztó közvetlenséggel szemlélteti a népek jelenlegi vérpazarló viaskodása. Hiszen a háboru épen a legértékesebb emberanyagban tesz helyrehozhatatlan kárt, abban, amely önmaga megújításáról és megsokszorosításáról képes volna minden egyéb veszteségünket is pótolni. A magyar nemzet jövőjének is sarkalatos kérdése, hogy miképen fogja pótolhatni azt a töméntelen veszteséget, melyet a háboru pusztításaitól szenved épen azokban a fiatal férfiakban, akik hivatva lettek volna arra, hogy a közeli jövő legmunkásabb dologtevői és a következő nemzedék apái legyenek?

Nem őszi hangulat muló árnyaként suhan el fölöttünk e kérdés, hanem szívünkbe markol és egész raját a komoly aggodalmaknak idézi föl bennünk, amelynek megannyi kisugárzásai annak a nagy problémának, hogy a magyar nemzet erkölcsi élete miképen fogja megállani a háboru rettentő próbatételét. Ebben sarkallik egész jövőnk, mert az erkölcsi erő éltető forrása a vérerőnek, amely állami létünk függetlenségét táplálja és a szellemi erőnek, amely magyarságunk kutfeje. Hogy tehát a szenvedett vérveszteség ellenére is ez a nemzet megtarthassa és kiépíthesse önállóságát, s hogy valóban magyar legyen

Tomasson
24 2.15

Struck : ÓRSÉG A PILICÁN

(Litografia)

és az is maradjon, attól függ, hogy a háboru szenvedései és tanulságai mennyire fogják felfokozni és elmélyíteni erkölcsi erejét.

A magyar régtől fogva s főleg a reformáció óta bibliás nép volt, sűrűn forgatta a bibliát. Innen a gyakori bibliás vonatkozások a régi magyar irodalomban, a biblia erős befolyása a magyar gondolkodásra és a magyar nyelvre. Különösen a költők művei vannak telítve bibliai szellemmel, bibliai képzetekkel, sorokkal és fordulatokkal. A költészet, midőn a magyar nemzet sorsát akarta megénekelni jóban-rosszban, egyenesen Izrael népét választotta tárgyául s „magyar Izrael“ néven aposztrofálta. A tudósok s nyomukban a köztudat pedig századokon át egymás testvérének vallotta a magyar és zsidó népet, a magyar és héber nyelvet.

A magyar erkölcs is a bibliából veszi eredetét. Az erkölcsiség örök törvénye szólal meg a biblia e szavaiban: „Szentek legyetek, mert szent vagyok én, az Ur, a ti Istenetek“. Természetesen a szentség fogalmának valódi tartalma nem merül ki abban, amit a közhasználatban jelent a szó, t. i. a vallás dogmatikus törvényeinek és intézményes parancsolatainak pontos megtartásában. Ennél sokkal több foglaltatik benne: az érzület tisztasága és gondolkodás emelkedettsége s mindkettőnek érvényesítése életünkben és cselekedeteinkben, az, amit a mi nyelvünkön így fejezünk ki egyszerűen: erkölcsiség. Ez világosan következik a szentség követelésének megokolásából: „Szentek legyetek, mert szent vagyok én, az Ur, a ti Istenetek“. Isten szentségét ugyebár nem foghatjuk föl merőben csak a törvényhozó bölcsességének és a világhormányzó igazságosságának, hanem a Teremtő meleg jóságának és az Apa gyöngéd szeretetének is, amellyel magához öleli és óvja-védi minden alkotását. Ehhez a felséges példaképhez fölkívánkozva — mert hiszen egészen soha el nem érhetjük — kell az embernek is önmagán való szüntelen munkával saját egyéniségét tökéletesítenie, hogy ne csak önmaga lelki kielégülését keresse jámbor cselekvésben, hanem ne-

mes érzülettel telítve mások boldogítására is törekedjék. Ez az igazi emberi szentség, a valódi erkölcsiség.

Ennek az erkölcsiségnek védelme alá helyezte a „magyarok Istene“ is az ő kedves magyar nemzetének fönmaradását. Nem természetfölötti csodaképen, hanem természetes folyamat eredményéül. Ha most a magyar nemzet oly irtózatosan sok drága véreerőt veszít, a túlélőknek dupla erőfeszítéssel kell dolgozniok, hogy elvégezzék azok feladatát is, akiknek vére elhullott, ereje elaszott a szörnyű harcokban. De mások helyett is dolgozni és áldozni, csak erős hitben gyökerező erkölcsös életfölfogással lehet. Aki önző szívvvel mindig csak magára és magával gondol, mindig csak oly mértékben lesz hajlandó dolgozni és áldozni, amennyivel saját érdekeit véli kielégíthetőeknek, mert nem ismer erkölcsi felelősséget és sivár lelkét érintetlenül hagyja embertársainak és a köznek érdeke.

Világos, hogy a háboru folytán előállott helyzetünkben az erkölcsiség követelése azonos a hazafiság parancsával. Ezentul nem lesz jó hazafi az, aki kötelességét teljesíti, hanem csak az, aki kötelességén fölül áldoz és dolgozik. És nem az lesz a magyar, aki leghangsabb szóval szidja az idegent, hanem az, aki nemzeti elfogultságtól és előítéletektől leginkább mentesen tudja érvényesíteni magyarságát. Rossz hazafi lesz az, akiben nincsen bizalom a magyar nemzet jövődjéhez; jó hazafi az, aki e jövődjő talpkövének, a magyar erkölcsnek megszilárdításához a legtöbb munkával járul hozzá. Az erkölcs uralma alá kell helyezni a magyar nemzeti lélek minden nyilvánulását a magán- és közéletben; a becsület és tisztesség váljon a magyar lélek nemzeti jellemvonásává.

Az erkölcsi érzékenység hiánya hozta reánk az egyikének nevezett csapást. A szülők tehernek érzik a gyermeket, amely zavarja őket kényelmükben; gondnak, amely idő előtt von barázdát homlokukra. Azt akarják tehát, hogy a boldogság mámorának csak virága legyen, de gyümölcse ne legyen. Így válik az ősi ma-

---

gyar házban mind ritkábbá amaz angyali zeneszó, a gyermeki gügyögés édes hangja. Ezzel a csak magát tekintő önzéssel a jövőben szakítani kell; hiszen valamennyire pótolni kell azt a sok drága fiatal hajtást, melyet idő előtt tört le a magyar nemzet életfájáról a háboru viharszele. Ez is a hazafias erkölcs követelése.

A hazafiság erkölcsé magától értetődőleg nem lehet más, mint az egyetemes emberi erkölcsiség egyénivé vált vonása a nemzetben. És mégis hangsúlyozni kell a hazafiságnak ezt az előkelő leszármazását, mert van olyan fattyuhajtása is a nemzeti érzésnek, amely érthető nagyravágyásból szintén ilyen nemesi eredetet tulajdonít magának, a legkisebb valódi igény nélkül. Ez a korcs érzés szabadította a világra a háboru rémeit, az az álhazafiság, amely rossz szemmel nézi más nemzetek boldogulását, amelynek fáj, hogy más országokra is rásüt a nap melege. Hogy törvénytelen származását, alacsony indulatokból vett eredetét titkolhassa, ez a torz érzés hangzatos névvel a hazafiság szent önzésének nevezi magát. De mi már megértettük, hogy szent az, ami erkölcsös és erkölcsös nem lehet az, ami önző. Egyébként: gyümölcséről ismerünk rá a palántára. Hiszen kétségtelenül ez a szent hazafi önzés az, amely erre a borzalmakkal teli háborura vezetett, amely egymásra uszította a népeket, hogy egymás vérével-velejét ontsák, egymás viruló vetéseit letapossák, egymásra halált és pusztulást szórjanak szárazon és vízen, fellegek magasából és tengerek mélyéből. Van-e még balzsam Gileádban, gyógyító ir, amely behegessze azt a sebet, melyet a népek összetartozásának érzete, az egyetemes emberi erkölcsnek ez az összefoglaló nagy gondolata szenvedett ebben a háboruban?

Ebben a lehetőségben bízni és annak megvalósítását a maga erejével is előmozdítani, szintén feladata a jövődő magyar hazafi erkölcsnek.

Mint az egyének, úgy a nemzetek fejlődésének is nem lehet más erkölcsi vezérsillaga, mint az emberiség eszméje. Ezt szolgálni van

hivatva minden egyes nemzet a maga sajátos nemzeti életével. De nemcsak hivatva, hanem képesítve is van rá és ezt a képességet kell becsülnünk és szeretnünk minden más népben, sőt minden emberben. A nemzetek egymásra utaltságát a történelem nem kevésbé bizonyítja, mint a jelen háboru okozta helyzet, amelyben a nemzetközi érintkezés lehetlenségét vagy nehézségét olyannyira sinyli minden nép. A magyar történelem még különös éberséggel világítja meg azt a tényt, hogy nemzeti egyéniségünk ártalma nélkül éltünk szellemi és egyéb csereviszonyban a külfölddel mindaddig, míg tudatosan ápoltuk és szentül tartottuk nemzeti hagyományainkat és sajátosságainkat. Ez a föltétel áll természetesen a jövőre nézve is.

És így remélhetjük, hogy a jelenlegi világfelforgató háboruból nemcsak a magyar nemzet erkölcsi ereje fog teljes épségében kikerülni, hanem, hogy az erkölcsiség ős elve, az Isten képmására teremtett emberek mindegyikének egymáshoz tartozása is diadalmasan fogja megállani a próbát. Reméljük, hogy a háboru után újra és még erősebben, sőt szétéphetetlenül erősödnek majd az összekötő szálak az emberek és népek között. Reméljük, hogy a jövőben vérvirágok helyett az élet virágai fognak fakadni a nemzetek lételének termő talajából, hogy katonai szolgálat helyett emberi szolgálatot fog tanulni az ifjuság és megvalósul a bibliai próféták gyönyörű álma arról az időről, amikor az Isten igaz megismerésén és az emberek valódi kölcsönös szeretetén alapuló örök béke országa épül föl az egész földön.

Sóhajtva gondol a nemzet sok drága fiára, aki a háboru folyamán érte vért el; és sóhajtása fohásszá magosul, midőn jövőjére gondolva, így kiált föl: „Ne vess el színed elől és szent lelkedet ne vedd el tőlem!” Ez a szentség lelke az erkölcsi erő, amely fenn fogja tartani a nemzetet. Mert csak az egyén nem születhetik újra, de a nemzetnek mindig új tavasza virul.